

ДУ ЛЯН. Самореалізація личности студента в процесі музикально-просвітительської діяльності.

В статті проаналізована і раскрыта суть процесу самореалізації личности, її содержание і составляющие в процесі внеучебної діяльності в умовах вищого навчального закладу. Обоснована ціль і завдання самореалізації личности і цілесобразність внеучебної діяльності серед студентів в умовах університету. Розглянуто поняття "самореалізація" в наукових дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених; визначено роль самореалізації в майбутній професійній діяльності; визначено вплив самореалізації личности на музикально-просвітительську діяльність студентів; проаналізовані теоретичні позиції вітчизняних і зарубіжних учених стосовно зв'язу самореалізації личности студента і музикально-просвітительської діяльності.

Ключові слова: самореалізація, самореалізація студента, содержание і структура самореалізації, музикально-просвітительська діяльність, личность.

DU LIANG. Self-realization of personality of student in the process of musically-elucidative activity.

In the article essence of process of self-realization of personality, her maintenance and constituents, is analysed and exposed in the process of activity in the conditions of higher educational establishment. An aim and task of self-realization to personality and expediency of внеучебної activity are reasonable among students in the conditions of university. A concept is considered "self-realization" in scientific researches of home and foreign scientists; the role of self-realization is certain in future professional activity; influence of self-realization of personality is certain on musically-elucidative activity of students; theoretical positions of home and foreign scientists are analysed in relation to connection of self-realization of personality of student and musically-elucidative activity.

Keywords: self-realization, self-realization of student, maintenance and structure of self-realization, musically-elucidative activity, personality.

УДК 378.091.03 – 058.85

Дябел Л.І., Литвинович Т.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ

У статті окреслено особливості соціальної політики України щодо соціальної підтримки сімей, зокрема, підвищення соціально-економічного захисту студентської, молоді сім'ї, про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям. Здійснено аналіз сучасного законодавчого забезпечення щодо соціальної підтримки сімей. Досліджено Державну цільову соціальну програму підтримки сім'ї, основних напрямків соціальної політики, змісту соціальної роботи з сім'ями, що потребують допомоги через соціальний супровід, соціальну профілактику профілактику та реабілітацію. Означено шляхи удосконалення соціально-педагогічної роботи щодо соціальної підтримки сімей.

Ключові слова: соціальна політика, соціальна підтримка, соціальна робота, соціальний супровід, соціальна профілактика, соціальна реабілітація, сім'я.

Сім'я є найважливішим соціальним інститутом суспільства, завжди виступає моделлю конкретного історичного періоду, його розвитку і відбиває його моральні і духовні суперечності, постійно відчуває на собі всі зміни, які відбуваються у суспільстві, і відповідно через членів сім'ї впливає на його розвиток.

Економічні, політичні, соціальні перетворення, перехід до ринкової економіки, що відбуваються в Україні, привели до соціально-економічної кризи в країні, що охопила всі сфери життєдіяльності суспільства і не могли не позначитися на функціонуванні сім'ї. Сім'я, як підсистема суспільства, також перебуває у стані гострої кризи, що звичайно впливає на виконання нею основних функцій, тобто на життєдіяльність сім'ї, матеріально-економічне становище, житлово-побутові умови, морально-психологічний клімат і духовність, народження та виховання дітей, організацію відпочинку та вільного часу.

Останнім часом в діяльності держави щодо сім'ї формуються певні позитивні тенденції. Суспільством усвідомлюється необхідність глобальних заходів до зміцнення сім'ї, сімейної політики. Підвищилася увага регіонів до сімейної проблематики, створюються територіальні органи влади, до сфери яких безпосередньо входять розв'язання проблем сім'ї, аналіз становища, розвиток соціального обслуговування. Розпочався процес формування громадських організацій, об'єднань, діяльність яких віддзеркалює інтереси сім'ї. Наприклад, за останні роки були створені і діють такі організації, як Всеукраїнська спілка багатодітних сімей, Дитячий фонд України, Рада солдатських матерів, Союз Українок, Жіноча громада, Спілка жінок України, завданням яких є поліпшення становища сімей, соціально-економічних умов їх життя, всебічний розвиток сім'ї, надання сім'ям різнобічної допомоги.

Вивчення інституту сім'ї та методів соціальної роботи з сім'ями стали предметом дослідження таких науковців, як: О.В. Безпалько, І.Д. Зверєва, А.Й. Капська, Т.В. Семигіна, І.М. Трубавіна, С.Я. Харченко.

Тому *метою* нашої статті є дослідити особливості соціальної політики країни щодо соціальної підтримки сімей на сучасному етапі розвитку суспільства.

За останні роки в Україні розроблено ідеологію та концептуальні засади державної сімейної політики, сформульовано ключові положення щодо відносин держави і сім'ї, прийнято законодавчу базу забезпечення правових гарантій суверенітету родини, балансу сімейних і суспільних інтересів, визначені заходи, пов'язані з реалізацією основних функцій сім'ї та захистом соціально вразливих їх категорій. З цією метою прийнято низку документів директивного та регулюючого характеру, спрямованих на забезпечення сприятливих умов розвитку сім'ї, підвищення авторитету та стійкості шлюбу, посилення ролі батьків та їхньої відповідальності за життєзабезпечення і виховання дітей, надання адресної комплексної допомоги малозабезпеченим сім'ям, забезпечення соціального захисту материнства і дитинства тощо.

Ставлення держави до проблем сім'ї визначено насамперед в основоположному законодавчому акті – Конституції України, де зазначається, що кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (ст. 48) [1]. Конституцією України закріплюються і гарантуються також соціальні права щодо сім'ї, наголошується на тому, що «шлюб ґрунтується на вільній згоді чоловіка та жінки. Кожен із подружжя має рівні права та обов'язки у шлюбі та сім'ї. Батьки зобов'язані утримувати дітей до їхнього повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацюючих батьків. Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою» (ст. 51) [1]. Тобто, за конституційними нормами України, сім'я охороняється державою, яка має

створювати соціально-економічні та правові передумови для її нормального функціонування, розвитку, виховання та освіти дітей. На державу також покладається обов'язок утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, які залишилися без батьківського піклування. Всім дітям гарантована рівність прав незалежно від походження, а також від того, народжені вони в шлюбі чи поза ним.

Ідеологія державної сімейної політики розкривається у затвердженій Верховною Радою України «Концепції державної сімейної політики» (1999), розробка якої була спричинена потребами створення належних умов для життєдіяльності сім'ї. Концепція визначає загальну стратегію і пріоритетні напрями державної політики щодо сім'ї, передбачає здійснення цілісної системи заходів з урахуванням нових реалій: ринкової економіки, соціального партнерства, політичної демократії, усього того, що покликане зробити життя суспільства, кожної окремої сім'ї повнокровним та ефективним.

Серед засобів правового регулювання сімейних відносин, захисту сім'ї особливе місце належить Сімейному кодексу України. Цей документ закріплює традиційні для українського суспільства моральні цінності: добровільність шлюбного союзу між чоловіком та жінкою, що ґрунтується на взаємній довірі, повазі, на вільних від матеріальних розрахунків почуттях, на паритетних засадах любові й взаємопідтримки. У ньому утверджуються «принципи одношлюбності, рівності подружжя в сім'ї, відповідальності перед сім'єю її членів» [3].

Серед основних положень слід також назвати установку на зміцнення сім'ї як соціального інституту і союзу конкретних осіб, захист прав матері й батька, забезпечення кожної дитини сімейним вихованням. Відповідно до Сімейного кодексу України, «регулювання сімейних відносин має здійснюватися з урахуванням права на таємницю особистого життя членів сім'ї, їхнього права на особисту свободу та недопущення втручання у сімейне життя, рівних прав подружжя, максимального урахування прав та інтересів дітей» [2], визначених Конвенцією ООН про права дитини, іншими міжнародними актами, ратифікованими парламентом України.

У широкому сенсі під соціальною підтримкою розуміють «сукупність позитивних впливів соціального оточення на людину та її інтеграцію в систему соціальних відносин. У більш вузькому – це безпосередня допомога у важких життєвих ситуаціях. О.В. Безпалько визначає соціальну підтримку як систему заходів суб'єктів соціально-педагогічної роботи, спрямованої на вирішення проблем осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, шляхом надання їм допомоги чи необхідних видів соціальних послуг [8].

Соціальна робота з сім'єю – невід'ємна складова частина сімейної політики держави, яка виступає у вигляді системи різних за формою та змістом видів соціальної допомоги, спрямованої на захист прав і свобод кожного з її членів. Соціальна робота з сім'єю реалізовується через соціальне обслуговування сім'ї:

- надання різноманітних соціальних послуг різним категоріям населення, спрямованих на захист прав та інтересів сімей;

- надання можливостей у самовизначенні і самореалізації на захист її прав перед суспільством.

Соціальні послуги можуть мати різний характер:

- соціально-психологічні, психолого-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні, інформаційні, юридичні.

Тобто завдання полягає в тому, щоб допомогти сім'ї, зокрема молодій, та кожному з її членів впоратися з повсякденними життєвими труднощами та проблемами. Соціальна робота здійснюється за різними напрямками. Соціальний супровід сім'ї – соціальна робота спрямована на здійснення соціальної опіки та супроводження

соціально-незахищених сімей (бездітних, багатодітних, малозабезпечених, з дітьми-інвалідами, дітей-сиріт, які знаходяться під опікою) з метою надання допомоги в подоланні життєвих труднощів, виконання окремих функцій, підтримці сімейних стосунків, безпосереднього спілкування. Соціальна профілактика сім'ї - соціальна робота спрямована на організацію та впровадження системи соціально-психологічних, психолого-педагогічних, соціально-медичних, соціально-економічних, юридичних та інформаційних заходів, спрямованих на попередження девіантної, проти кровної, неадекватної, аморальної поведінки членів сім'ї, виявлення і запобігання будь-якому негативному впливу, та його наслідкам на сім'ю та кожного з її членів, а також система заходів з попередження різних видів сімейного неблагополуччя. Соціальна реабілітація сім'ї - спрямована на здійснення системи заходів з метою відновлення морального, фізичного, психологічного стану сім'ї та окремих її членів, надання соціальної допомоги в подоланні сімейних конфліктів, кризових станів, проблем у вихованні дитини, а також реабілітаційна робота з дітьми, які так чи інакше постраждали від неблагополуччя сім'ї. Соціальна реабілітація передбачає також надання соціальної допомоги сім'ям, члени яких мають алкогольну чи наркотичну залежність, повернулися з місць позбавлення волі тощо.

В Україні є різні види державної соціальної підтримки сімей з дітьми: грошова і натуральна допомога, соціальні пенсії, пільги, послуги тощо.

В «Основних напрямках соціальної політики на період до 2004 року», затверджених Указом Президента України від 24 травня 2000 р. № 717, визначено необхідність надання адресного характеру соціальним програмам. Система соціальної допомоги передбачає поглиблення адресної соціальної підтримки малозабезпечених верств населення, тобто врахування матеріального становища сімей, заміни системи пільг окремим категоріям населення на адресну цільову допомогу, розроблення єдиних принципів і критеріїв надання різних видів допомоги. При визначенні розмірів соціальної допомоги враховується матеріальна забезпеченість сім'ї та вартісна величина межі малозабезпеченості.

З метою підтримки найменш захищених верств населення 1 червня 2000 р. прийнято Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям». «Цей Закон спрямований на реалізацію конституційних гарантій права громадян на соціальний захист — забезпечення рівня життя не нижчого від прожиткового мінімуму шляхом надання грошової допомоги найменш соціально захищеним сім'ям, зокрема тим сім'ям, які з поважних або незалежних від них причин мають середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму сім'ї» [5].

Увага приділяється також соціальному захисту студентської сім'ї. Указом Президента України від 4 серпня 2000 р. № 958/2000 «Про соціально-економічну підтримку становлення та розвитку студентської сім'ї» з метою підвищення соціально-економічного захисту студентської сім'ї та реалізації правових засад державної молодіжної політики в Україні зобов'язано місцеві органи виконавчої влади забезпечити підтримку студентської сім'ї за рахунок щорічного виділення коштів із місцевих бюджетів, а також надходжень від міжнародних фінансових організацій; вжити заходів для поліпшення житлових умов студентських сімей, які проживають у гуртожитках, створити молодіжні житлові комплекси; забезпечити підтримку ініційованих молоддю молодіжних програм щодо становлення та розвитку студентської сім'ї; створити необхідні передумови для самозайнятості молодих сімей, забезпечення добробуту за рахунок власних зусиль; сприяти працевлаштуванню молодих сімей, позачерговому наданню житла молодим спеціалістам, які одержали призначення на роботу [7]. Складним у сучасних умовах є становлення молодої сім'ї, яка опинилася у скрутних

матеріальних, житлово-побутових, соціально-психологічних умовах, що позначається на реалізації нею такої функції, як репродуктивна і виховна. Стали поширеними деформовані шлюбно-сімейні процеси, молодь не хоче офіційно реєструвати шлюб, народжувати дітей, відкладаючи це до кращих часів. Складність ситуації, у якій перебуває сім'я, крім наведених чинників зумовлена ще й такими розповсюдженими в сучасному світі явищами, як алкоголізм та наркотизація населення. Актуальними є проблеми планування сім'ї, збереження репродуктивного здоров'я населення. Зростання кількості розлучень, конфліктів між подружніми парами, батьками та дітьми свідчить про нестабільність взаємостосунків, перебування сімей у стресових ситуаціях, дефіцит позитивних емоцій, що позначається на соціальній активності людини, її працездатності, збільшує кількість дитячих захворювань, сприяє появі важковиховуваності, алкоголізації, наркотизації підлітків та молоді. Все це може позначитися на системі сімейного виховання, мета якого – передача молодому поколінню соціального досвіду, знань, норм, умінь та навичок, необхідних для нормальної життєдіяльності.

Таким чином, соціальна робота базується на основних законодавчих актах, які регулюють правовідносини в сім'ї, забезпечують гарантії для її нормального функціонування у різних сферах життєдіяльності й суспільного життя.

З метою збереження традиційних сімейних цінностей, посилення мотивації до реєстрації шлюбів, свідомого народження і виховання дітей, а також підвищення соціального захисту сімей, які опинились у складних життєвих обставинах Міністерством соціальної політики розроблено Державну цільову соціальну програму підтримки сім'ї до 2016 року, яку затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 341.

Програма передбачає розвиток 3-х пріоритетних напрямків державної політики щодо сім'ї: розвиток інформаційних інструментів та більш ефективного їх використання, зокрема, проведення інформаційних кампаній з питань розвитку та підтримки сім'ї, спрямованих на збереження орієнтацій населення на сімейний спосіб життя та популяризацію моделі “доброго батька” тощо; реалізація системної підготовки молоді до подружнього життя; здійснення заходів щодо недопущення насильства у сім'ї, зокрема, впровадження корекційних програм для надання допомоги особам, які постраждали від насильства в сім'ї та для осіб, які вчиняють таке насильство [8].

Надання соціальної підтримки сім'ї, як соціальному інституту, а також окремим її членам для соціальної адаптації самовизначення і самореалізації, як необхідних умов удосконалення життєдіяльності сім'ї та її розвитку. Це матиме свій конкретний вияв у:

- забезпеченні підготовленості молоді до сімейного життя;
- здійснення цілеспрямованої роботи по стабілізації сімейних стосунків;
- надання систематичної допомоги батькам у виховання дітей;
- підвищення статусу інституту сім'ї, престижу толерантних сімейних стосунків;
- здійснення інформаційно-просвітницької роботи з сім'ями, удосконалення форм психологічної, юридичної, інших видів допомоги з питань шлюбу, сім'ї та виховання дітей, розширення культурних послуг;
- надання допомоги молодим сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, передусім молодим, багатодітним, неповнолітнім;
- попередження насильства в сім'ї;
- підвищення рівня економічної активності та самостійності сімей, оптимізація їх соціального захисту, передусім тих, що мають дітей;
- підготовка батьків до подружнього життя, підвищення рівня психолого-педагогічної культури громадян;

- збереженні сімейних традицій українського народу та розвитку родинно-побутової культури.

Принциповою відмінністю даної Програми від тих, які діяли раніше є комплекс заходів з підготовки сімей до життя в подружжі. З цією метою, проектом Програми передбачено організацію процесу передачі молоді комплексних знань про сімейне життя.

Про те, на яких засадах повинна створюватися сім'я, про особливості міжособистісних взаємовідносин у сім'ї, про аспекти виховання дітей та інші питання, розуміння яких необхідно подружжю для створення щасливої родини, ще належним чином досліджено не достатньо. Тому подальшими перспективними розвідками можуть бути розробка форм і методів соціально-педагогічної роботи з молодими сім'ями, що потребують допомоги.

Використана література:

1. Безпалько О.В. Діагностика соціальної роботи як умова успішного її функціонування // Соціальна робота: технологічний аспект. Навч. посіб. / За ред. А.Й. Капської. – К.: ДЦССМ, 2004. – С. 73-82.
2. Вакуленко О. В. Залучення місцевих громад до вирішення проблем дітей, сімей та молоді, які опинилися у складних життєвих обставинах: метод. рек. / О. В. Вакуленко, Н. М. Комаров, Н. Ф. Романова. – К. : Держсоцслужба, 2010. – 108 с.
3. Енциклопедичний соціологічний словник/Загальна редакція академіка РАН Осипова Г. В. - М., 1995. - С. 75.
4. Капська А. Й. Соціальна робота : навч. посіб. / А. Й. Капська. – К. : Центр навч. л-ри, 2005. – 328 с.
5. Мацковский М. С. Социология семьи: проблемы, теории, методологии и методики. — М., 1989. — 234 с.
6. Пеша І.В. Сімейні форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування // Інформаційні матеріали для слухачів Центру підвищення кваліфікації працівників галузі Мінсім'ямолодьспорту. – К. : Державний ін-т розвитку сім'ї та молоді, 2006. – С. 42–49.
7. Піча В. М. Соціологія сім'ї: Матеріали до лекцій з курсу "Соціологія". — Львів, 1995. — 320 с.
8. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / за заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
9. Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. проф. А.Й. Капської – К.: Центр навчальної літератури, 2006. –468 с.
10. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю : навч. посіб. / І. М. Трубавіна. – К. : ДЦССМ, 2003. – 132 с.

ДЯБЕЛ ЛАРИСА ИВАНОВНА, ЛИТВИНОВИЧ ТАТЬЯНА ЮРЬЕВНА.

Особенности социальной политики Украины по социальной поддержке семей.

В статье исследуются особенности социальной политики Украины по социальной поддержке семей, в частности, повышение социально-экономической защиты студенческой, молодой семьи, о государственной социальной помощи малообеспеченным семьям. Осуществлен анализ современного законодательного обеспечения по социальной поддержке семей. Исследованы Государственная целевая социальная программа поддержки семьи, основных направлений социальной политики, содержания социальной работы с такими семьями, которые нуждаются в помощи посредством социального сопровождения, социальной профилактики и реабилитации.

Автором отмечены пути совершенствования социальной работы по социальной поддержке семей.

Ключевые слова: социальная политика, социальная поддержка, социальная работа, социальное сопровождение, социальная профилактика, социальная реабилитация.

DYABEL LARISA, LYTVYNOVYCH TATIANA. *Features of Social Policy of Ukraine on social support of families.*

The article outlines the features of the social policy of Ukraine on social support of families, including improving the socio-economic protection of students, young families, the state social assistance to needy families. The analysis of modern legislative provision on social support for families. Studied National Programme for Family Support, the main areas of social policy, the content of social work with families in need through social support, social prevention and rehabilitation. The author is defined ways to improve the social and educational work on social support of families.

Keywords: social policy, social support, social work, social support, social prevention, social rehabilitation.

УДК 316.48

Капська А.Й., Циганенко А.П.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ЧИННИК ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті висвітлено сутність соціально-педагогічного консультування соціального педагога з метою попередження конфліктів серед старшокласників, а також наукове обґрунтування таких понять як: консультаційна діяльність соціального педагога, конфлікт та конфліктна ситуація. Визначено, що основними видами профілактики є: первинна, вторинна, третинна. Аналізується соціально-педагогічна діяльність соціального педагога як впливового об'єкта щодо попередження конфліктів серед старшокласників.

Ключові слова: конфлікт, конфліктна ситуація, консультування в соціальній сфері, соціально-педагогічне консультування, його види та напрями, профілактика, профілактика конфліктів, старшокласники.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства істотно підвищилися вимоги до зростаючої особистості щодо конструктивного поведіння, прояву у складних умовах життя мобільності, наполегливості, впевненості в собі. У Законі України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2011), Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, Плані заходів Міністерства освіти і науки України щодо профілактики правопорушень серед дітей і учнівської молоді на період до 2015 року підкреслюється необхідність ужиття всіма навчальними закладами заходів, спрямованих на підвищення моральності в суспільстві, правової культури громадян, утвердження здорового способу життя, запобігання проявам екстремізму, расової та релігійної нетерпимості; упровадження нових моделей педагогічного спілкування між усіма учасниками